

הנחש שבלע את משה

למה זה הגיע לו,

וכיצד שוב האישה היא זו שמצילה את המצב?

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת שמות

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לזכות הרב יוסף וזוגתו מרת יעל ומשפחתם שיחיו מיכאל שוילי

לתרומה ולהקדשת שיעור לחץ כאן

או סרוק את הברקוד

לפרטים נוספים צור קשר באימייל INFO@JEWISHINSIGHTS.ORG
להורדת מערכי שיעור נוספים בקרו באתר WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל ויסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטון, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שווייץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
כיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2024 by
Shluchim Office International

תוכן השיעור

5. א. הנחש שנלע את משה רבינו.....

כאשר משה בדרכו לגאול את בני ישראל ממצרים, נחש בולע אותו ומבקש להורגו. הסיבה: התרשלותו בעריכת ברית מילה לאליעזר בנו.

שואל הרבי: מדוע נענש משה? הלוא עם מותו תתבטל שליחותו לגאול את ישראל!

ניסיון תירוץ: יעקב חשש מעשיו אחיו והתפלל לשלומו, למרות שקיבל הבטחה ברורה מה' שיגן עליו, מחשש שמא חטא ובשל כך ההבטחה לא תתקיים. כך גם בענייננו: ההתרשלות במצוות הברית יכולה להיות חטא, שבשלו השליחות שה' הטיל עליו לא תתקיים.

דחייה: ההבטחה ליעקב ניתנה לו כאיש פרטי, והיא יכולה להתבטל כתוצאה מחטא. אך בנוגע לשליחות ציבורית לגאול עם שלם, אין להניח שמעשה פרטי של משה ימנע את הצלת כלל ישראל.

שאלה נוספת: התורה אינה מספרת את כל הסיפורים שהתרחשו עם משה רבינו, אלא רק את אלה שבהם יש מסר אלינו (לכן התורה אינה מספרת מה משה עשה מאז שברח ממצרים, עד שחזר אליה בגיל 79 לגאול את עם ישראל). אם כך, מה המסר אלינו מהסיפור ה"שלילי" של בליעת הנחש את משה רבינו?

8. ב. השליחות תוכל להתקיים גם על ידי אחר.....

תירוץ: בשמו של בעל המאמר, רבי יוסי, רומז רש"י לפתרון השאלה. בסיפור קודם בפרשתנו, כאשר משה מסרב לקבל את השליחות, אומר רבי יוסי, שה' כועס עליו ומענישו בכך שלא יתמנה לכוהן גדול, כפי שהחליט מלכתחילה, אלא רק יהיה לוי. גם בענייננו העיקרון יהיה זהה: למרות שבתחילה השליחות לגאול את ישראל ניתנה למשה, ייתכן כי בשל עניין מסוים השליחות תילקח ממנו ותעבור לאהרון.

11. ג. אל תאמין בעצמך.....

מכאן למדים מוסר השכל: (א) אל לאדם להתעצל בקיום מצווה או לדחותה במחשבה שלא יקרה כלום אם ידחה זאת במעט זמן, משום שטעות אחת קטנה יכולה להוביל לטעויות גדולות הרבה יותר. (ב) מאידך, מי שכבר נכשל אינו אבוד ועוד ניתן להצילו. (ג) מעלתן של נשות ישראל. ציפורה שהצילה את חיי משה, הצילה גם את שליחותו החשובה לגאול את עם ישראל.

בשיעור שלפנינו נצלול לסיפור פחות מוכר ש'נבלע' בתוך האירועים הדרמטיים הפותחים את ספר שמות. רגעים ספורים, בהן חייו, שליחותו ומנהיגותו של משה - עמדו על חוט השערה. אירוע שהיה בכוחו לשנות את ההיסטוריה ללא היכר. מה שנראה כאפיזודה שולית, מתגלה כאירוע רב משמעות, המלמד אותנו מסר חשוב ונצחי.

השיעור לחמש שמות

משיחת שבת פרשת שמות ה'תשל"ג,

הנחה בלתי מוגה.

תורת מנחם כרך ע"א עמוד 37

א. הנחש שבלע את משה רבינו

מקור 1 ספר שמות, פרק ד' פסוקים כ', כ"ד-כ"ו

בפרשתנו אנו קוראים שהקב"ה מתגלה בהר סיני אל משה רבינו, שבאותה עת היה רועה צאן, ומורה לו לשוב למצרים ולגאול את עם ישראל.

משה רבינו מרכיב את בני משפחתו על החמור, ומתקדם אל עבר ארץ מצרים. בדרך, מתרחש אירוע מזעזע.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו, וַיִּרְכָּבֵם עַל הַחֲמֹר, וַיֵּשֶׁב אֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטָּה הָאֱלֹקִים בְּיָדוֹ.

לתלמיד
עמ' 3

וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן, וַיִּפְגְּשֵׁהוּ ה', וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ.

רש"י

וַיְהִי מֹשֶׁה בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן.

וַיִּבְקֹשׁ הַמִּיתוֹ. (המלאך ל) מֹשֶׁה: לִפִּי שְׁלֹא מָלְאֵת אֶת אֲלִיעֶזֶר בְּנוֹ, וְעַל שִׁנְתֵּי שֶׁל נֶעְנֵשׁ מִיָּתָהּ.

תנ"א אָמַר רַבִּי יוֹסִי: חֹסֶם וְשִׁלּוֹם, לֹא נִתְרַשַּׁל. אָלֵא אָמַר, "אֲמוּל וְאֵצֶא לְדֶרֶךְ? סִפְנָה הִיא לְתִינּוֹק עַד שְׁלוּשֶׁת יָמִים. אֲמוּל וְאֵשְׁהָה ג' יָמִים? הַקֶּב"ה צוּנִי לָךְ שֶׁב מִצְרַיִם".

ומפני מה נענש? לִפִּי שִׁנְתֵּי עֶסֶק בְּמִלּוֹן תַּחֲלָה.

בְּמִסְכַּת נְדָרִים: וְהָיָה הַמִּלָּאָה נֶעֱשֶׂה כְּמִין נָחֵשׁ וּבֹלְעוֹ מֵרָאשׁוֹ וְעַד יִרְכְּיוּ וְחִזְרוּ וּבֹלְעוֹ מִרְגְּלָיו וְעַד אוֹתוֹ מְקוֹם, הַכִּינָה צְפוּרָה שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַמִּלָּה הוּא.

וַתִּקַּח צְפוּרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עֲרֶלֶת בְּנָהּ וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו, וַתֹּאמֶר: "כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי".

רש"י

וַתַּגֵּעַ לְרַגְלָיו. הִשְׁלִיכְתּוּ לִפְנֵי רַגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה.

וַתֹּאמֶר. עַל בְּנָהּ.

כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי. אַתָּה הִייתָה גֹרֶם לְהִיּוֹת הַחֲתָן שְׁלִי נִרְצָח עָלַיךְ — הוֹרֵג אִישִׁי אַתָּה לִי.

וַיִּרְף מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ אָמְרָה: "חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַח".

רש"י

וַיִּרְף. הַמִּלָּאָה מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ הַכִּינָה שֶׁעַל הַמִּלָּה בָּא לְהִרְגוֹ.

אָמְרָה חֲתַן דָּמִים לְמוֹלַח. חֲתָנִי הָיָה נִרְצָח עַל דְּבַר הַמִּלָּה.

אם משה היה נהרג, מי היה גואל את בני ישראל ממצרים?

לתלמיד
עמ' 4

בפרשת השבוע מסופר שלאחר שהקב"ה שלח את משה לילך לפרעה ולומר לו לשלח את בני ישראל ממצרים - "ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו"¹, "למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו (לשמונה ימים), ועל שנתרשל נענש עונש מיתה"².

ולכאורה אין הדבר מובן כלל: הרי הקב"ה שלח את משה לומר לפרעה (בשליחותו של מקום) "שלח את בני (בני בכורי ישראל) ויעבדני"³, ואם הקב"ה ימיתו, לא תוכל להתקיים שליחותו של הקב"ה?!

לכאורה אפשר לתרץ על פי פירוש רש"י בפרשת וישלח, בנוגע לתפלת יעקב "הצילני נא מיד אחי מיד עשו וגו' ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים וגו'"⁴ - כי לכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך יעקב להתפלל להקב"ה שיצילנו מיד עשו, הרי הקב"ה כבר הבטיח לו לשמרו כו' - "אני ירא שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להימסר ביד עשו"⁵. ועל דרך זה יש לומר בנדון דידן, שבגלל שלא מל את אליעזר, קלקל והפריע לקיום השליחות של הקב"ה.

בחומש בראשית קראנו על יעקב, שחשש מאחיו עשיו שבא להרגו, והתפלל לקב"ה "הצילני נא". גם שם התעוררה שאלה: ממה יעקב חשש? הלוא ה' הבטיח לו שיגן עליו! והתשובה היא, שה' אכן הבטיח, אבל יעקב חשש שמא יגרום החטא. כלומר, אולי בעקבות חטא מסוים, הוא כבר לא זכאי לאותה שמירה, ולכן התפלל.

אם כן, גם כאשר ישנה הבטחה ברורה מה', יכול להיות שבגלל חטא כזה או אחר, השמירה לא תצא לפועל.

אולי אפשר ללמוד מזה גם לענייננו. נכון שזה עתה הקב"ה שלח את משה לגאול את בני ישראל ממצרים, ולכן לכאורה הוא אמור להיות מוגן, כי כדי למלאות את השליחות הוא מוכרח להישאר חי. אך עדיין, יכול להיות שבגלל חטא חמור, כמו הרשלנות בקיום ברית המילה לבנו, השמירה והשליחות יבוטלו ולא יצאו לפועל.

לתלמיד
עמ' 4

אבל באמת אי אפשר לומר כן, כי, החשש "שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי כו'", שייך רק בנוגע להבטחה על ענין פרטי שנוגע ליעקב או למשפחתו, אבל כשמדובר אודות השליחות להורות לפרעה להוציא את בני ישראל ממצרים, אי אפשר לומר שהנהגת משה בענין פרטי (שלא מל את אליעזר) תקלקל ותפריע למילוי השליחות של הקב"ה שנוגעת לשישים ריבוא מישראל, כך, שנשארת השאלה איך יתכן ש"ויבקש המיתו", בה בשעה שצריך לקיים את השליחות של הקב"ה.

הרבי מסביר שיש הבדל. אצל יעקב, היתה זו הבטחה פרטית ליעקב ומשפחתו, וזו אכן יכולה להתבטל בגלל חטא. אך משה רבינו נשלח להציל עם שלם. קשה לומר שחטא פרטי יכול לבטל את השליחות הזאת.

(נכון שגם משפחתו של יעקב, היא בסופו של דבר נוגעת לשישים ריבוא מישראל, אך זה משהו שעדיין לא היה בפועל, אלא רק 'בכוח'. ואילו אצל משה הוא נדרש בפועל ממש להציל עם שלם.)

וכיון שזהו דבר המוקשה אצל בן חמש למקרא, מוכרח רש"י להבהיר זאת, ודוקא בפשטות הכתובים.

לתלמיד
עמ' 4

4. לב, יב-יג.
5. פרש"י שם, יא.

1. פרשתנו ד, כד.
2. פרש"י עה"פ.
3. שם, כב-כג.

מהו הלקח מהסיפור?

גם צריך להבין: מהי ההוראה שיכולים ללמוד מהענין של "ויהי בדרך גו' ויבקש המיתו?"

לתלמיד
עמ' 4

ובהקדמה:

כיון שבדברו אל פרעה היה משה בן שמונים שנה (כפי שילמד הבן חמש למקרא תיכף⁶), הרי בסיפור בפרשתנו היה משה בן ע"ט שנה לערך. ומובן, שעד אז בודאי אירעו אצלו כמה ענינים (וכיון שמדובר אודות משה רבינו - היו בודאי ענינים) חשובים. ואם כן, שואל הבן חמש למקרא, היתכן שבפסוק מסופר קצת מאד אודות אותה תקופה?!

משה רבינו נאלץ לברוח ממצרים כשעוד היה "נער" (באברבנאל (שמות ב,יא) מובא שהיה כבן עשרים), וחזר למצרים לגאול את עם ישראל כשהיה בן שבעים ותשע. מה הוא עשה באותן שישים שנה?

התורה מספרת בקצרה שהוא נפגש עם בנות יתרו במדין, נשא את ציפורה ונולדו להם שני ילדים (באברבנאל מובא שנישואיו לציפורה היו בגיל שבעים). מה אפוא אירע עם משה מגיל עשרים עד גיל שבעים?

המדרש מספר, שבמהלך אותן שנים הוא הוכתר כמלך כוש, וניהל מלחמות אדירות. מדוע התורה אינה מספרת על כך דבר?

ועל זה מסביר לו המלמד: ה"חומש" - אינו ספר של סיפור דברי הימים, דברי ימי צדיקים, אלא "תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב"⁷, כך, שכל ענין שהתורה מספרת אודותיו הוא כדי ללמוד ממנו הוראה, ולכן לא נזכרו בתורה כל הענינים שאירעו בינתיים, כיון שאינם נוגעים ללימוד הוראה כו'.

לתלמיד
עמ' 4

בתורה לא הובאו סתם סיפורים, אלא רק מה שיש בו מוסר השכל לחיינו כיהודים.

עד כדי כך שרש"י שואל בראשית התורה: מדוע פתחה התורה בסיפור בריאת העולם? היה עליה לפתוח במילים "החודש הזה לכם" שמלמדות את המצווה הראשונה שניתנה לעם ישראל - מצוות קידוש החודש.

רש"י אמנם מסביר שהצורך בסיפור בריאת העולם הוא כדי להעניק לכל באי עולם את ההסבר מדוע ארץ ישראל שייכת לעם ישראל: משום שה' ברא את העולם והוא נתן את ארץ ישראל לאשר ברצונו.

אך מהשאלה עצמה מובן חידוש גדול: בתורה אין מקום לסיפורים סתם. לכל מילה ולכל סיפור יש משמעות להלכה ולחיים על פי תורה.

זו הסיבה שהתורה לא ציינה את חוויותיו של משה רבינו במדינת כוש מגיל עשרים עד שבעים, משום שאין בהן מסר הלכתי או מוסרי אלינו.

וכיון שכן, שואל הבן חמש למקרא, מהי ההוראה שיכולים ללמוד מזה ש"ויבקש המיתו?!"

לתלמיד
עמ' 5

ובפרט על פי מה שמצינו ש"עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר (בפרשת נח⁸) מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה"⁹, ועל אחת כמה וכמה בנוגע למשה רבינו שבודאי אין לספר עליו ענין בלתי-רצוי, ובהכרח לומר שיש הוראה שלמדים מענין זה.

6. וארא ז, ז: "ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדיקום אל פריעה".
7. ברכה לג, ד.
8. ז, ח.
9. פסחים ג, א. וראה ב"ב קכג, א.

ב. העבודה יכולה להיעשות על ידי אחר

<< הרבי

מי הכהן ומי הלוי?

ובכן, הבהרת ענין זה מרומזת בהמשך דברי רש"י "תניא אמר רבי יוסי וכו'", שמזכיר את שמו של בעל המאמר, אף שאין דרכו של רש"י להזכיר את שמו של בעל המאמר, מלבד כאשר הדבר נוגע לעצם פירושו.

לתלמיד
עמ' 6

ישנו כלל ידוע בניתוח סגנונו של פירוש רש"י, שבדרך כלל אין הוא מזכיר את שמות התנאים והאמוראים שבשם הוא מצטט פירושים. אם היה עושה כך, כמעט כל פירוש שלו היה מתחיל באזכור של שם תנא זה או אחר. מתי רש"י מזכיר את שם בעל האמרה? רק כאשר בדרך מסוימת זה יעזור לנו להבין את הפירוש.

בפירושו על פסוק זה, מציין רש"י כי התנא רבי יוסי, היה זה שהסביר שחטאו של משה היה בדחיית הברית, והוא זה שפירט את העונש שקיבל על כך משה, על ידי הנחש.

אך מה זה מוסיף לנו בהבנה?

אם נשוב פרק אחד אחורנית, לימים שבהם הקב"ה הפציר במשה רבינו ללכת למצרים ולגאול את עם ישראל, גם שם נראה את שמו של אותו רבי יוסי, מופיע בפירוש אחר של רש"י:

שמו של רבי יוסי נזכר בפירוש רש"י לפני זה על הפסוק¹⁰ "ויחר אף ה' במשה":

מקור 2 ספר שמות, פרק ג', פסוקים ו'-ו'

מדובר על התקופה שבה משה היה רועה צאן במדין לאחר נישואיו לציפורה. באחד הימים, הוא לקח את צאנו לחר מרעה, כשלפתע ראה סנה עולה בלהבות אך אינו נשרף. הוא מתקרב לראות את המחזה נורא ההוד, ואז ה' מתגלה אליו ומטיל עליו את שליחות חייו.

לתלמיד
עמ' 6

ויאמר: אנכי אלוקי אבי, אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, ואלוקי יעקב. ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוקים. ויאמר ה': ראה ראיתי את עמי אשר במצרים, ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו, כי ידעתי את מכאביו. וארד להצילו מיד מצרים, ולהעלותו מן הארץ ההוא. אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ זבת חלב ודבש, אל מקום הפנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי. ועתה, הנה צעקת בני ישראל באה אלי, וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם. ועתה, לכה ואשלחך אל פרעה, והוצא את עמי, בני ישראל, ממצרים.

לאחר ההתגלות, והשליחות שה' מטיל על משה, מתחיל 'משא ומתן' בין משה לקב"ה. משה מסרב לשליחות בתואנות שונות, והקב"ה משיב לו.

ראשית, אומר משה בענווה: מי אני שאדבר אל פרעה?

ה' משיב לו: אלמד אותך מופת, אותו תבצע לפני פרעה, וזה יהווה הוכחה שאני שלחתי אותך.

ממשיך משה לטעון: אם ישאלו אותי: 'מה שמו של האלוקים שלפתע החליט להצילנו?', מה אומר להם?

ה' עונה לו: אמור להם "אהיה אשר אהיה שלחני אליכם".

ממשיך משה להקשות: אבל הם לא יאמינו לי!

עונה לו אלוקים: אלמד אותך מופת שני, אותו תבצע לפני בני ישראל, ובזכותו יאמינו לך.

ואז שולף משה טענה חדשה: אני אדם כבד פה, אני מגמגם. יהיה לי קשה לדבר ולומר להם את דבר ה'.

ה' עונה לו: מי עושה את האדם לדבר או אילים? אני! אני אהיה איתך לאורך כל הדרך!

אחרי שה' ענה לו בסבלנות על כל טענותיו, משה אומר, "שלח נא ביד תשלח" – שלח מישהו אחר.

ואז אלוקים מתחיל לכעוס...

מקור 3 ספר שמות, פרק ד', פסוקים י"ד-י"ז

וַיַּחַר אֶף ה' בְּמֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר: הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחִיךָ הַלֵּוִי, יִדְעָתִי כִּי דִבֶּר יְדַבֵּר הוּא, וְגַם הִנֵּה הוּא יֵצֵא לְקִרְאָתְךָ, וְרָאֶךָ וְשָׁמַח בְּלִבּוֹ. וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו, וְשָׁמַעְתָּ אֶת הַדְּבָרִים בְּפִיו. וְאַנְכִּי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ, וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן. וְדַבֵּר הוּא לְךָ אֶל הָעָם, וְהָיָה הוּא יְהִיָּה לְךָ לִפֶּה, וְאַתָּה תְּהִיָּה לוֹ לְאֱלֹקִים. וְאֵת הַמִּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֵתָת.

לתלמיד
עמ' 6

רש"י

וַיַּחַר אֶף. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר: כָּל חֵרוֹן אֶף שִׁפְתוֹרָה עוֹשֶׂה רָשָׁם, וְזֶה לֹא נֹאמֵר בּוֹ רָשָׁם, וְלֹא מְצִינוּ שֶׁבֶא עָנָשׁ עַל יְדֵי אוֹתוֹ חֵרוֹן.

רבי יהושע בן קרחה מציין למשהו יוצא דופן. בכל פעם שהתורה כותבת "ויחר אף ה'" – מגיע יחד עם זה עונש. למשל, "וַיְהִי הָעָם מְתָאֲנָנִים כִּעַ בְּאֶזְנֵי ה'", וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אֶפְסוֹ וַתִּבְכְּעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר (במדבר פרק יא, א). ואילו כאן, בנוגע לחרון אפו של ה' על משה לא הגיע שום עונש!

מוכיח לו רבי יוסי שאבחנתו אינה מדויקת:

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי: אֶף בְּזוֹ נֹאמֵר בּוֹ רָשָׁם – הֲלֹא אֶהְרֵן אֶחִיךָ הַלֵּוִי – שֶׁהָיָה עֲתִיד לְהִיּוֹת לוֹי וְלֹא כֹהֵן, וְהַפְּהֶנְהָ הָיִיתִי אוֹמֵר לְצֵאת מִמֶּךָ, מִעֲתָה לֹא יְהִיָּה בֶן אֶלֶּא הוּא יְהִיָּה כֹהֵן וְאַתָּה הַלֵּוִי, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּמָּשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים, בְּנֵיו יִקְרְאוּ עַל שִׁבְט הַלֵּוִי".

התכנית המקורית היתה שמשה יהיה המנהיג וגם הכהן הגדול. אך מכיון שהשתמט מביצוע השליחות – "ויחר אף ה'", והתוצאה הייתה שה' שינה את התכנית, ובתור עונש החליט שלא משה יהיה הכהן הגדול, אלא דווקא אהרן.

<< הרבי

השליחות יכולה להינתן למישהו אחר

ומכאן רואים את שיטת רבי יוסי - שאף שהכהונה היתה צריכה להינתן למשה, יכול להיות ענין מסוים שבגללו נשתנה הדבר, שאהרן יהיה כהן, ולא משה.

לתלמיד
עמ' 7

מבין הדברים ניתן ללמוד, ששיטת רבי יוסי היא, שאכן ייתכן מצב שהקב"ה ישנה את השליחות שהוא מייעד למישהו, בעקבות מעשיו השליליים.

כך בענייננו, אותו רבי יוסי אומר, שלמרות שהקב"ה ייעד למשה את השליחות לגאול את בני ישראל, הוא יכול לשנות את דעתו ולשלוח מישהו אחר.

לכן מזכיר רש"י את שמו של רבי יוסי בעל המאמר, כדי שנקשר אותו עם שיטתו במקרה קודם, וכך נבין טוב יותר את השקפתו הכללית בנושא.

ומזה מובן גם בנדון דידן, שאף שבתחילה ניתנה שליחות זו למשה, יכול להיות שבגלל ענין מסוים תלקח שליחות זו ממשה ותינתן לאהרן, כך, שבכל מקרה היתה מתקיימת שליחותו של הקב"ה לפרעה, אלא שהיתה נעשית (לא על ידי משה, אלא) על ידי אהרן.

לתלמיד
עמ' 7

לכן אין להתפלא מה היה קורה אם משה רבינו היה נענש, חס ושלום, משום שה' היה מעביר את השליחות לשליח אחר.

ג. אל תאמין בעצמך

<< הרבי

הזריזות חשובה

ומכאן למדים מוסר השכל:

לתלמיד
עמ' 8

יכול משהו לבוא ולטעון, שהוא עומד במדריגה גבוהה של צדיק, עד לדרגת הצדקות של משה רבינו

- שהרי רק בנוגע לנבואה נאמר¹¹ "ולא קם נביא... כמשה", אבל בנוגע לצדקות, יכולים להגיע למדריגת משה רבינו -

ולכן, כשצריך לעשות איזה ענין, אינו צריך לעשותו בזריזות גדולה דוקא; הוא יעשה זאת בין כך, ומה כבר יחסר אם לא ייעשה הדבר בזריזות גדולה.

ועל זה אומרים לו: "אל תאמין בעצמך"¹²; ההתחלה יכולה להיות מדבר קטן - העדר הזריזות בלבד, אבל כתוצאה מזה יכול לבוא אחר כך ענין שהוא היפך החיים, כבנדון דידן, שלפי שלא הזדרז למול את אליעזר, נענש בעונש מיתה.

אם משה רבינו, כתוצאה מהעדר הזריזות, כמעט איבד את חייו ואת השליחות הגדולה שהוטלה עליו, גם אתה, אפילו אם אתה אדם גדול, יכול לאבד הכול, בגלל דבר קטן. אל תיקח שום דבר כמובן מאליו, ואל תוותר אף פעם על שום מצווה.

•

סיפור ידוע שדומה לכך, הוא סיפורה של אסתר המלכה. כשגזרות המן יוצאות, ובהם הוראה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מרדכי פונה לאסתר, ומבקש ממנה ללכת לאחשוורוש, לגלות בפניו את מוצאה - שהיא יהודיה, ולבקש ממנו להציל את עמה.

אסתר מצידה, מסבירה למרדכי, שזה לא כל כך פשוט. היא כבר לא נקראה למלך שלושים יום, ובאם היא באה ללא הזמנה, היא בסכנת חיים...

ואז מרדכי אומר לה: באם החרש תחרישי בעת הזאת, רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת ובית אביך תאבדו. מסביר הרבי: מה הפירוש תאבדו? - תאבדו את המצווה. ה' בוודאי יציל את עמו. באם את תתגייסי לכך, את תזכי במצווה ובזכות עולם, שהצלת את העם היהודי. באם את מהססת, משהו אחר יעשה את המצווה, ואת תאבדי אותה.

וכך זה גם בכל מצווה. הרב מתקשר אליך ואומר: 'משהו צריך לומר קדיש על אמו, וצריך עשירי למנין. תוכל לעזור?'. באם אתה מזדרז ואומר: 'כן, אני מגיע', ואתה אכן העשירי - קיבלת את המצווה, וגרמת נחת רוח גדולה לאותו חבר קהילה, ולכל המנין. אך באם אתה מתמהמה, ומסביר שאתה עסוק, ו'אולי מאוחר יותר'... בסופו של דבר ישיגו מניין, אך אתה לא תזכה להיות חלק ממנו.

11. ברכה לך, י"ד.
12. אבות פ"ב מ"ד.

דוגמה נוספת: קהילה מתפתחת צריכה לבנות בית כנסת, וצריכים תורמים ועוזרים שיעזרו להשלים את הפרויקט הגדול. הרב או וועד הקהילה, פונים לאנשים בקהילה עם בקשה לעזור, מי בתרומות, ומי בעזרה אחרת. מי שמזדרז לעזור, זוכה להיות חלק מזה, אך מי שמתמהמה, בסופו של דבר מפסיד את המצווה, ונשאר בחוץ.

האישה מצילה את המצב

אך יש גם הוראה לאידך גיסא: אפילו מי שנכשל בדבר, אין לו לחשוב שכבר אבוד, אלא גם אותו יכולים להציל - כפי שאירע אצל משה, שאף שנכשל בדבר, ועד ש"היה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום"¹³, אף על פי כן, באה צפורה והצילה אותו כו'.

וכאן רואים את גודל מעלתן של נשי ובנות ישראל בהצלת בני ישראל - כפי שמודגש הן בהתחלת הפרשה בנוגע ל"מילדות העבריות" שפרה ופועה¹⁴, והן בנוגע לצפורה.

שוב רואים אנו את גודל השפעת האישה על בעלה, על משפחתה ועל העם כולו. העובדה שמשה ניצל, והמשיך בשליחותו לגאול את עם ישראל, נזקפת לזכות חכמתה ותושייתה של אשתו ציפורה, וזריזותה למילוי רצון ה'.

וזוהי כללות ההוראה שלמדים מהפרשה הנ"ל - הן עד כמה נוגע וחשוב אפילו דבר קטן (כמו העדר הזריזות), והן שגם אם נכשל בדבר יכולים תמיד לתקן¹⁵.

משיחת שבת פרשת שמות ה'תשל"ג,
הנחה בלתי מוגה.
תורת מנחם כרך ע"א עמוד 37

סיפור אישה בונה, אישה הורסת

הכל החל כשקורח חזר לביתו לסעוד את ארוחת הצהריים עם רעייתו. הם הסבו סביב השולחן, ואשתו שאלה אותו, "נו, מה חידש לכם היום משה רבינו בשיעור?".

"מצות ציצית", ענה קורח, "עלינו להטיל חוט של תכלת בכל כנף".

"שוב הוא בודה מצוות מליבו?", שאלה בהתגרות. "לך לפניו עם טלית שכולה תכלת ושאל אותו אם היא פטורה מציצית?!"

"איך את מדברת?" הזדעק קורח להגנת משה רבו, "זה משה רבינו, אדון כל הנביאים".

"כן", ענתה אשתו, "אני יודעת. לעצמו הוא לקח את המלכות ואת ההנהגה, לאהרון ולבניו הוא נתן את הכהונה ולכם הוא השאיר להיות לוויים. הוא אף גילח את שערות ראשכם. נראה לך נורמלי שאתה נטול שערות?"

"אבל גם הוא עצמו גילח את שעריו!", ניסה שוב קורח לגונן על משה.

"בהחלט, למה לא? הוא מוכן לעשות כל דבר - העיקר לקחת לעצמו את המלוכה".

דברי ההסתה חלחלו לליבו של קורח. הוא יצא אל מחנה ישראל והחל לדבר בגנותו של משה. אנשים החלו להסכים לדבריו, והמאבק מול משה רבינו יצא לדרך. אט אט התרחב המעגל, התעמולה השתוללה ברחבי המחנה, ומאתיים וחמישים איש, קרואי

העדה אנשי שם, נסחפו אחריהם.

אחד הפעילים המרכזיים במטה שהקים קורח לצורך מאבקו היה און בן פלת. מתחילת הדרך קָבַר לקורח והוביל עמו את המאבק. אך אשתו של און בן פלת לא הייתה מרוצה מכל הסיפור. היא טענה בהיגיון מול בעלה, "מה תרוויח מזה? הלוא אם משה רבינו יזכה, אתה תהיה תלמידו, ואם קורח יזכה, אתה תהיה תלמידו שלו. אז מה הרווחת? עדיף שתשב בלי להתערב".

"אבל אני ציר מרכזי במערכת", טען און כנגדה, "כיצד אני יכול לפרוש לפתע?"

"הצל את עצמך, ואל תתערב במחלוקת שאינה נוגעת אליך", ענתה אשתו.

ממש לפני שחבריו באו לקחתו לעימות המפורסם בין קורח למשה, שבסופו קורח ובני עדתו נבלעו באדמה, השקתה אותו אשתו ביין, וישבה על פתח האוהל פרוצת שיער. כאשר חברי עדת קורח ראו זאת, הם נסוגו לאחור בראותם אישה נשואה המתנהגת שלא בצניעות. וכך ניצל און בן פלת בזכות תושיית אשתו.

נקודות מפתח

- **לתלמיד עמ' 9** בדרכו למצרים עוצר משה במלון ופוגש במלאך ה' הרוצה להורגו. הסיבה: התרשלותו בעריכת ברית מילה לאליעזר בנו.
- שואל הרבי: כיצד משה נענש במוות, הלוא במותו תתבטל שליחות ה' לגאול את ישראל?
- מתרץ הרבי: רבי יוסי אומר, שבשל סירובו הראשוני של משה לגאול את ישראל, נענש באי מינויו לכוהן גדול. לפי עיקרון זה ניתן לומר שאם משה היה נענש במוות, השליחות לגאול את ישראל הייתה עוברת לאהרון ומתבצעת כראוי, כפי שקרה עם כהונת משה שעברה לאהרון.
- המסר אלינו מסיפור 'שלילי' זה על משה הוא בשניים: הזריזות בעניינים רוחניים היא קריטית. ההתמהמהות עלולה להיות חמורה.
- מאידך, מי שכבר נכשל אינו אבוד, וניתן להצילו כפי שקרה עם משה.

ציצה לדרך

זריזות אינה רק המלצה לחיים טובים. זו מידה חשובה ומשמעותית. כשמזדמן לנו מעשה טוב – נקבל על עצמנו לעשותו מיד ללא דחיות. טלפון להורים, שיעור תורה או עזרה לשכן, יש לקיים 'עכשיו' ולא להמתין ל'אחר כך'.

לתלמיד עמ' 9